

O'QUVCHILARDA KITOB MUTOLAASI VA KITOBXONLIK MADANIYATINI OSHIRISHDA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIK

Zaynitdinova Masuda Abdukadirovna,

Toshkent viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga urgatish milliy markazi «Pedagogika, psixologiya va talim texnologiyalari» kafedrasini mudiri, dotsent

<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.04.2.0100>

Annotatsiya. Maqolada bosma va elektron kitoblar taqqoslanib, o'quvchi-yoshlar o'rtasida urf bo'lgan kompyuter va telefon orqali keng foydalanib kelinayotgan elektron kitoblar va ularning saviyasi muhokama qilinadi. Turli mamlakatlarda o'qish madaniyati darajasi bo'yicha o'tkazilgan ijtimoiy so'rovlardan aniq ma'lumotlarni taqdim etadi, qog'oz kitoblarni o'qishning afzalliklari haqidagi fikrni tasdiqlaydi. Elektron kitobning ba'zi afzalliklari - foydalanish imkoniyati, hajmi, arzonligiga qaramay, elektron o'qishning salbiy tomonlarini ko'rsatiladi. Yoshlarning yuqori kitobxonlik madaniyati va ularning bilim olishi, yangi bilimlarni egallashi va jamiyatda sotsializatsiyasi o'rtasidagi bevosita bog'liqlikdan dalolat beradi. O'qish madaniyati past bo'lgan mamlakatlardagi tanqidiy vaziyat ko'rib chiqiladi, bu kelajakda qaytarib bo'lmaydigan intellektual inqiroz va iqtisodiy turg'unlikni bashorat qilmoqda. Ta'lim muassasalarida oila, ota-ona nazorati va pedagogik ta'sirni kuchaytirish orqali kitobxonlik madaniyati inqirozidan chiqish imkoniyatlari yuqoriligi qayd qilinadi.

Kalit so'zlar: kitobxonlik madaniyati, kutubxona, kitobxonlik, so'rovnoma, kompyuterga qaramlik, Internet, kitob, kitobxonlik madaniyatini qo'llab-quvvatlash.

Jamiyatni keng miqyosda "elektronlashtirish" va davlatimizdagi global iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlar davrida kitobxonlik madaniyati har qachongidan ham ko'proq yangi bilimlarni o'zlashtirish, ta'lim-tarbiyani takomillashtirishning muhim va asosiy vositalaridan biriga aylanib bormoqda. o'sib borayotgan madaniy tajriba, yoshlarni ijtimoiylashtirish va shuning uchun jiddiy va uzoq muddatli yordam talab qiladi. Mutolaa jarayoniga qiziqishning pasayishi jamiyat hayotidagi buzg'unchi hodisa sifatida qabul qilinadi va kitobxonlik madaniyatining tizimli ravishda pasayishini da'vo qilish huquqini beradi.

Kitobxonlik muammosiga beparvo munosabat dunyo hamjamiyatini so'nggi bosqichga olib chiqishi mumkin, bu esa jamiyatning tanazzulga uchrashiga olib kelishi mumkin.

O'qish madaniyati - bu yosh shaxsni ijtimoiylashtirishning asosiy vositasi, zamonaviy jamiyatning qadriyatlarini, g'oyalari va normalarini egallash usuli. O'qiydigan odamlar real hayotga real munosabatda bo'lish, oldindan aytib bo'lmaydigan barcha vaziyatlarga tayyor bo'lish qobiliyati bilan ajralib turadi, ular bir zumda butun narsani idrok etishga qodir, ular katta hajmdagi uzoq muddatli xotiraga ega va ular hamma narsani ijodiy hal qiladilar. muammoli masalalar. O'qish odamning nutqini tezda shakllantiradi - u ifodalilikda yorqinroq bo'ladi va so'z boyligi boyidi. O'qiydigan odamlar ochiqko'ngil, xulq-atvorda mustaqil, ichki erkin va o'zini tanqid qiladi. Binobarin, kitobxonlik, umumiy savodxonlik, insoniy madaniyat, bilim olish yoshlarning ijtimoiy moslashuvi va faol faoliyati uchun zarur bo'lgan muhim shartlardir.

Yoshlar, ayniqsa, maktab o'quvchilari kitobga emas, kompyuter va telefon o'yinlariga, ijtimoiy tarmoqlarga, aqliy mehnatni talab qilmaydigan boshqa multimedia manbalariga murojaat qilmoqda. Bu muammo nafaqat bir davlatga, balki butun dunyoga, butun sayyora tegishli. Bu vaziyatdan chiqish yo'lida davlat va institutsional tizimlar tomonidan olib borilayotgan jiddiy sa'y-harakatlardan tashqari: "...o'qish ko'nikma va ko'nikmalarini asosiy ta'lim kompetensiyalari sifatida, bundan tashqari, o'qishga muhabbatni hayotiy zarurat sifatida singdirish zarur. , birinchi navbatda, eng muhim ijtimoiy institutlar bo'lgan oila va maktabga bog'liq". [1]

Ushbu tendentsiyani o'rganish, kuni saqlab qolish va chora ko'rish uchun kitob olimlari, o'qituvchilar, kutubxonachilar, nashriyotlar, yozuvchilar va siyosatchilar bu masalaga murojaat qilishdi.

Kitobxonlik faolligining pasayishini birinchi bo'lib kutubxonachilar va kitob do'konlari xodimlari kutubxonalaridan o'quvchilarning chiqib ketayotganini va chang bosgan javonlarda kitoblar soni kamayib borayotganini his qilganlarida his qilishdi. Ular birinchi bo'lib 20-asr oxirida kitob ishlab chiqarish va qog'oz o'qish inqirozi haqidagi savolni ko'tarib, o'qishdagi axborot texnologiyalari inqilobi va Butunjahon Internet bilan raqobatlashayotganidan xavotirda edilar. Aynan kutubxonachilar zamonaviy

yoshlarning falsafani o'qishga bo'lgan didi o'zgarganini payqashdi: avval ular bosh qahramonlarga hamdard bo'ladigan va salbiy qahramonlarga salbiy munosabatda bo'ladigan kitoblarni tanlashgan bo'lsalar, endilikda ularning kitob mahsulotlarini tanlashda ko'proq o'yin-kulgi, o'yin-kulgiga intilmoqda. va o'yin-kulgi.[2]

Xo'sh, yigirma birinchi asrning kitobxonlik madaniyati bilan nima sodir bo'lmoqda?

E. Oxunjonovning fikri o'ziga xos bo'lib, o'z vaqtida kitob bozorida qo'lda yozilgan kitoblar bosma kitoblarga o'z o'rnini bosganini tushuntirib beradi: "Gap nafaqat qo'lyozma kitoblarga bo'lgan talabning kamayib borayotganida, chunki uning narxi nisbatan yuqori. bosma kitoblar. Qo'lyozma kitobning tarixiy sahnadan uzoqlashishida hamisha noyob muallif nusxasi va maxsus kitob san'ati asari sifatida yaratilgan uning 20-asr boshlariga kelib o'z mashhuriligini yo'qotgani muhim omil bo'ldi. o'tgan asrlarda ommaviy miqyosda mavjud bo'lgan o'z mijozining o'zgargan ijtimoiy sharoitlarida - haqiqiy biluvchi va sevgilisi. [3]

Qo'lyozma kitob Turkiston ma'naviy hayotining asosiy manbalaridan biri bo'lib, avlodlar fikriy davomiyligi sifatida juda muhim o'rin tutgan. Qo'lda yozilgan kitob jamiyat va davlat uchun bajaradigan vazifasi va ahamiyatiga qaramay, o'z o'quvchisini (muxlisini) yo'qotib, o'z o'rnini yanada tejamkor va qo'llanishi oson bosma kitobga bo'shatib berdi. Bosma kitobning o'rnini elektron, «ekrandagi» kitobga bo'shatish vaqti keldimi? Martin Lyuter «Bosma - bu Xudoning oxirgi va eng buyuk ne'matidir» deganda haq edimi? [4]

Shu o'rinda dunyoda qancha kitob chop etilgani haqida gapirish o'rinli, ba'zida kitobxonlardan ko'ra yozuvchilar ko'pdek tuyuladi. Aforizmda bo'lgani kabi: "Ilgari kitoblar kam edi va ko'p odamlar saqlanib qolar edi. Va endi kitoblar juda ko'p va o'zingizni qanday qutqarishni sizga kim aytadi?" [5] Kitob do'konlari javonlari chang bosgan va ko'pincha talab qilinmagan kitoblarga to'la. Kitob mahsulotlarining obro'sining pasayishi va qadrsizlanishining sabablaridan biri «bir kunlik kitoblarning xilma-xilligi» [6], hech narsa haqida juda ko'p (ba'zan) qimmat kitoblar emasmi? Bizningcha, yozuvchi o'z o'quvchisini his qilishi kerak.

N.A.Rubakin yozganidek, muallif va o'quvchi o'rtasida uzviy bog'liqlik bo'lishi kerak, har bir yozuvchining o'z kitobxonlar guruhi, o'z auditoriyasi, har bir kitobxon turining o'ziga xos mualliflar to'plami mavjud. [7]

V. G. Belinskiy ham shunday fikrda edi: «Xalq uchun kitoblarni na xalqni, na uning xarakterini, na urf-odatlarini, na turmush tarzini, na ehtiyojlarini bilmaydigan yozuvchilar yozmasligi kerak». [8]

Qizig'i shundaki, elektron ommaviy axborot vositalarining hayotimizga tez va keng kirib borishiga qaramay, raqamlashtirish tufayli ko'plab axborot manbalari (kitoblar, jurnallar, davriy nashrlar) Internetga o'tgan - so'nggi o'n yillikdagi so'rov ma'lumotlari. O'n besh yil shuni ko'rsatadiki, yoshlar hali ham qog'oz kitoblarni asosiy ma'lumot (bilim) manbai deb bilishadi.

Kuzatishlarimiz shuni ko'rsatadiki, bugungi yoshlar hali ham bosma (qog'oz) kitoblarni afzal ko'rishadi.

Insonning kitobni his qilishi, u bilan munosabatda bo'lishi va unga hissiy munosabatda bo'lishi muhim. Ba'zan kitob qiyin paytlarda eng sodiq do'stidir. Bu moddiy boyliklarning barchasi elektron o'quvchilarda, afsus mavjud bo'lmaydi.

Ziyolilar va mamlakat rahbariyati an'anaviy ta'lim orqali olingan bilimlar ma'naviy-axloqiy tiklanish uchun yetarli emasligini tushuna boshladi. Bunday serqirra, madaniyatli, bilimli insonni kitobsiz tarbiyalash juda qiyin. Binobarin, yosh avlodni tarbiyalash va tarbiyalash markazi – maktabda, kutubxonada, oilada kitob mutolaasidir. Ammo faqat kitobdan ta'lim olish mumkin emas, chunki har bir inson individual va noyobdir. Ammo yoshlarni kitobsiz o'qitish va o'qitish mantiqqa to'g'ri kelmaydi, chunki kitoblarda butun dunyo xalqlarining ko'p asrlik hikmatlari, ulkan bilimlari bor. Kitoblarga tayanish - bosh qahramonlardan o'rnak olish, ularning xatolarini takrorlamaslik, kuch va vaqtingizni tejash demakdir. Bir so'z bilan aytganda, rivojlaning. O'rta maktab o'smirlarining hissiy va intellektual sohalari hali etarli darajada shakllanmagan; Voyaga yetganlik yo'lga endigina qadam qo'ygan yigit keksalar – ota-onalar, o'qituvchilar, mas'uliyatli ijtimoiy va davlat xizmatchilari o'rnaklaridan ilhom olishi kerak.

O'zbekiston yoshlari intellektual faollik va salomatlik darajasiga ega bo'lib, u aholining boshqa qatlamlari bilan solishtirganda yaxshi: mehnat kuchi sifatida ham, intellektual manba sifatida ham, aholining yangi sharoitlarga eng moslashgan guruhi sifatida ham yaxshi.

Iqtisodiyot tarmoqlari va davlat organlari malakali yosh kadrlar bilan ta'minlanishi, bu esa o'z

navbatida fuqarolik jamiyati institutlari, ayniqsa, davlatning sa'y-harakatlarini talab etadi.

Bizning oldimizda kitobxonlik madaniyati darajasining pasayishidagi salbiy tendentsiyalarni bartaraf etish algoritmini ishlab chiqish vazifasi turibdi. Mutolaa - bu hayot harakati, adabiyot esa hayotning haqiqiy sinovida o'zini kashf qilish harakatining ma'naviy vositalaridan biridir.

Mutolaa madaniyati tushunchasi shundan iboratki, barkamol shaxsning kamol topishi ta'lim va o'z ustida mustaqil ishlash orqali sodir bo'ladi, bu esa o'qish jarayonisiz mumkin emas. Boshqa tomondan, kitobxonlik madaniyati fenomenining o'zi ham o'qish jarayonining rivojlanishi orqali shakllanadi va jamiyatning o'zi holatiga to'g'ridan-to'g'ri proporsionaldir.

Bilimli va intellektual rivojlangan avlodni voyaga yetkazishda kitobning o'rni muhim. Mutolaa orqali inson bilim oladi, ma'nau boyib boradi, tevarak-atrof bilan tanishadi. Ba'zan kitob murakkab hayotiy savollarga javob berishi mumkin. Mutolaa bilim vositasi sifatida atrofdagi jamiyatga tez moslashishga yordam beradi, shaxs va jamiyat taraqqiyotida muhim vosita hisoblanadi.

Kitob – bebaho ma'naviy boylik, yoshlar tarbiyasida muhim vositadir. Mavzu va janrlarning xilma-xilligi bilan kitobda taqdim etilgan asarning asosiy vazifasi shaxsni tarbiyalash, dunyoqarashi va dunyoqarashini kengaytirish, jamiyatga xizmat qilishga yo'naltirishdir. E.L. Nemirovskiyning so'zlariga ko'ra, "...agar yer tsivilizatsiyasining umumiy ramzini tanlash kerak bo'lsa, kitob unga aylanishi mumkin edi. Yer yuzidagi xalqlar bir xil emas. Ularning urf-odatlarini, turmush tarzi turlicha. Ijtimoiy tuzilmalar va siyosiy tizimlar bir-biridan farq qiladi. Ammo kitob hamma joyda kitob bo'lib qoladi, garchi u ko'p tillarda gapirsa va turli qarashlarni targ'ib qilsa. Yomon kitoblardan ko'ra yaxshi kitoblar ko'p. Kitob odamlarni birlashtiradi - bu isbotlashni talab qilmaydigan aksiomadir" [1].

Shu bilan birga, o'qish jarayoni o'z-o'zidan maqsad bo'lmasligi kerak, chunki o'qish uchun o'qish faqat qiziqarli faoliyatdir. V.A. Suxomlinskiy ta'kidlaganidek, "Mutolaa ma'naviy boyitish manbai sifatida o'qish qobiliyatidan kelib chiqmaydi; bu mahorat bilan endigina boshlanmoqda. O'qish - bu bolalar dunyoni va o'zlarini ko'radigan va o'rganadigan oynadir" [2].

Ayniqsa, ta'kidlash joizki, yosh bolaga umrbod kitobxonlik, birinchidan, bilimga, ikkinchidan, ezgulikka erishish vositasi bo'lgan boladan kam ahamiyatli va zarur emas. Epiktetning ta'kidlashicha, "Kitob o'qish vazifa emas, balki biror ishga tayyorgarlikdir. Biror kishiga yordam berish imkoniyati paydo bo'lganda, siz hech ikkilanmasdan, hatto eng yaxshi va foydali kitobni ham o'qishni kechiktirishingiz kerak." Kitob o'qish o'zi uchun emas, balki odamlarga xizmat qilish, o'qiganlarini hayotda qo'llash uchun bo'lishi kerak" [3].

Asosiy qism. Ko'plab manbalarni o'rganish shuni ko'rsatdiki, o'qishga qiziqishning pasayishi va jamiyatning ta'lim darajasi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjud bo'lib, bunday vaziyatda davlatning barqaror rivojlanishiga tahdid va xavf tug'diradi. Ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda belgilangan maqsadlarga turli darajadagi muvaffaqiyatlar bilan erishish, kitobxonlik madaniyatini, shuningdek, butun madaniyat darajasini oshirish bo'yicha faol qadamlar qo'yilmoqda.

O'qishga bo'lgan munosabatni o'rganish doirasida maktablarda o'quv o'yinlari o'tkazish samarali natija beradi. Masalan, «Balda», «Uchta assotsiatsiyani top», «Filka maktubi», «Ajoyib krossvord», «Ifodali o'qish», «O'zingga tashqaridan qarang». Ko'pgina talabalar ularni birinchi marta o'ynashdi va katta qiziqish uyg'otadi. Aniqlik kiritib o'tish joizki, ularda hatto o'qishga qiziqmasligini ochiq aytgan talabalar ham qatnashgan. Bu holat orqada qolgan o'quvchilar ham qiziqarli mashqlar va o'yinlar orqali o'qish jarayonini faol o'zlashtirishga qodir degan fikrni yana bir bor tasdiqladi.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirib, biz quyidagi xulosalar chiqarishimiz mumkin:

- kattalar bolani erta bolaligidan kitoblar bilan tanishtirishlari kerak, buning natijasida u asta-sekin unga tanish va kerakli narsa sifatida ko'nikadi. Onalar va buvilar kitob o'qishlari kerak, hatto bola o'qigan narsalarining ma'nosini tushunmagan bo'lsa ham. Aynan shu vaqtda bolada asosiy yuqori aqliy funktsiyalarning asoslari paydo bo'ladi va rivojlanadi: idrokning barqarorligi, ranglarni farqlash qobiliyati, diqqatni jamlash, vizual va samarali fikrlash. Va eng muhimi, xotira rivojlanadi - boshqa aqliy jarayonlarni keyingi takomillashtirish uchun asos;

- bolani zo'ravonlik usullari bilan o'qishga o'rgatish odatda teskari ta'sirga olib keladi va ko'pincha turli xil psixologik jarohatlar bilan birga keladi. Treningning o'yin shakli doimiy ravishda ijobiy natijalar beradi, bu uni qo'llashning uzoq muddatli amaliyoti bilan tasdiqlanadi;

- yoshlar ko'p vaqt sarflaydigan televizor va kompyuter haqiqati tasavvurni rivojlantirishga yordam bermaydi, chunki inson ko'ziga va ongiga tayyor «rasmlar» beradi. Bunday psixologik holatni, bolaga

asta-sekin munosabat, odatga aylanib ketadigan muhitni yaratish juda muhim, chunki o'qish paytida o'quv jarayoni televizor dasturlari, gadjetlar va kompyuter o'yinlarini tomosha qilishning asosiy yadrosi, asosi bo'ladi. o'yin-kulgi sifatida, ikkinchi darajali narsa sifatida mavjud bo'lishi mumkin. Afsuski, ota-onalarning bandligi tufayli virtual o'yinlar, televizor, keyin esa «ilova» sifatida maktab o'qishlari bolalar uchun birinchi o'rinda turadi;

- o'quvchi oldidagi uy vazifalari va qo'shimcha o'qish mas'uliyati o'zi xohlagan adabiyotni erkin o'qish imkoniyatini bermaydi, bu esa bolalar va yoshlarning o'qish ko'nikmalarini oshirish va kengaytirish jarayonida qiziqish darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi aniq. ular o'qigan kitoblar assortimenti;

- muhimi, insonning ma'lum bir vaqtda ko'p o'qishi emas, muhimi, o'qishga tayyor bo'lish qobiliyatidir. Yigit juda ko'p o'qigan, u o'qishni yaxshi ko'radi, lekin hozir u ishlayapti, band yoki o'qishga vaqti yo'q, lekin u istalgan vaqtda o'qishni davom ettirishi mumkin, yillar davomida u allaqachon o'qishni odat qilib olgan. o'qish va endi bu mahorat potentsial tayyor holatda;

- o'quvchining o'zi o'qish zarurligini anglashi kerak. Tajribali o'qituvchi yoki ota-ona doimiy, tajovuzkor va maqsadli ravishda bolani bu ongga olib borishi kerak. Insonning o'zi kitob o'qishning foydasi va zarurligini anglab etmaguncha, unga o'rgatish qiyin bo'ladi. Ba'zan shunday bo'ladiki, bola ob'ektiv sabablarga ko'ra (ota-onadan birining yo'qligi, oiladagi og'ir moddiy ahvol, ijodiy muhit) o'zi bilimsiz, o'qimay turib, o'qish qiyin, degan fikrga keladi. «Dunyoga chiqing.» Bunday ongli tanlov tufayli to'liq savodsizlik va kam daromaddan shuhrat cho'qqisiga ko'tarilgan buyuk zotlar hayotidan yuzlab misollar keltirish mumkin;

- o'qish darajasini boshqa kognitiv jarayonlar darajasiga «ko'tarish». Tasavvur qilaylik, bola (boshlang'ich sinf o'quvchisi, o'smir, yigit) bolalikdan kitob o'qishni yoqtirmaydi. Ammo barkamol shaxsning boshqa tarkibiy qismlari, masalan, o'zini o'zi qadrlash, tabiiy idrok, zukkolik, xushmuomalalik, etakchilik fazilatlar, guruhdagi, uyda ijodiy ijtimoiy-psixologik iqlim, sinfda sog'lom raqobat ruhi, aqlli do'stlar, avtomatik ravishda torting (yoki torting), uyg'oting, u doiraning etishmayotgan qismini o'z ichiga oladi. U o'zining bilimsizligini his qilganga o'xshaydi va ma'lum bir darajaga erishish uchun (masalan, «yaxshi va a'lochilar» guruhiga, jamiyat, maktab talablariga javob berish uchun) o'qishni boshlaydi. Kelajakda o'qish odati barqaror ehtiyoj, mahorat, uning hayotining asosiga aylanadi;

- «pnevmatika qonuni». Endi butun mamlakat kitob o'qish bilan yashaydi - kitoblarni bilish uchun qiziqarli tanlovlar o'tkaziladi, unda g'oliblar taqdirlanadi; yaxshi sovrinli ko'plab yangi televizion o'yinlar mavjud, bu erda siz ko'p narsalarni bilishingiz kerak va shuning uchun o'qing; olimpiadalar va xalqaro intellektual musobaqalar g'oliblari tegishli oliy ta'lim muassasalariga uch yil muddatga kirish imtihonlarisiz kirishlari mumkin. Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev o'zining barcha safar va ma'ruzalarida yoshlarimizni imkon qadar ko'proq kitob o'qishga, rivojlantirishga, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishga chaqirmoqda. Shunday qilib, «pnevmatika qonuni» ishga tushiriladi - germetik muhrlangan quvur liniyasida havo orqali yuqori piston pastki pistonni o'ziga tortadi. Davlat – hokimlik, mahalla mehnatkashlari, maktab o'qituvchilari, ota-onalar, bir so'z bilan aytganda, kitob mutolaasi madaniyatini reklama qilish, kitob mutolaasini rivojlantirishda bolalar bilan ishlash, qiziqarli va qiziqarli nashrlar chiqarish orqali butun jamiyatimiz dvigatelning yuqori porsheniga o'xshaydi. arzon kitoblar va boshqalar. «pastki piston» - bizning bolalarimiz va yoshlarimizni o'ziga tortadi.

Kitobxon bo'lmagan yoshlarni kitobga jalb etishda yana bir muhim jihatni qayd etishni o'rinli deb bilamiz. Maktab, kollej va litsey o'quvchilari bilan olib borilgan izlanish va ish jarayonida kitob o'qimasligini va kelajakda o'qish niyati yo'qligini ochiqdan-ochiq ta'kidlagan o'quvchilar guruhlarini aniqladik, ammo ular «Tezkor O'qish texnikasi» bolalarning kitobga va umuman bilimga bo'lgan munosabati sezilarli darajada o'zgardi. Binobarin, maktab, kollej va kollej o'quvchilarini dinamik, tez va oqilona o'qishga o'rgatish zarur, buning natijasida o'quvchiga yaqqol ko'rinib turadigan ijodiy natijalar tufayli jarayonga qiziqish ko'p marta ortadi.

Tadqiqotimizning maqsadlaridan biri turli sabablarga ko'ra o'qimagan va o'qishga qiziqishi bo'lmagan talabalar guruhlarini aniqlash edi. So'rov, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, har bir sinfda o'qimagan o'quvchilar soni 20 foizga yaqinni tashkil etdi. Yettinchi sinfdan boshlab kitob o'qish darajasi 20-30 foizga pasayadi. O'qituvchilar bu tendentsiyani o'smirlik davrining xususiyatlari bilan izohlashadi: gormonal rivojlanish, maktab o'quv dasturining murakkabligi. Bu yoshdagi etakchi faoliyat samimiy va shaxsiy muloqotdir. O'smirning o'qishga vaqti yo'q, u o'zini tushunishni, sinfda, do'stlar orasida o'z o'rnini topishni xohlaydi. 9-10-sinflarda kitobga

bo'lgan muhabbat «uyg'onadi». Talabalar ongli ravishda oliy o'quv yurtiga kirishga tayyorgarlik ko'rishadi, repetitorlarga tashrif buyurishadi va ko'p o'qishni boshlaydilar.

Ta'kidlash joizki, o'qimaydigan guruhda negadir bolalikdan kitobga qiziqish va mehr uyg'otmagan, hozir sinfda qoloqlar qatoriga kirgan adekvat, oddiy o'quvchilar ham bor edi. Ushbu eksperimental guruh ishtirokchilari muallif tomonidan ishlab chiqilgan maxsus kurslar davomida kitoblar va bosma nashrlarning paydo bo'lish tarixi bilan tanishdilar. Keyin darsning har bir ishtirokchisi tomonidan o'qish tezligi va o'qiganlarini tushunish o'lchandi. Sekin o'qish sabablari batafsil tushuntirildi: regressiya (satr yoki paragrafning boshiga qaytish), idrok etishning torligi va periferik ko'rishning kengayishi, ichki talaffuzni (artikulyatsiya) bartaraf etish, kitob bilan ishlay olmaslik, diqqat ustida ishlash. va xotira.

Ish jarayonida ushbu guruh ishtirokchilariga nisbatan ehtiyotkorlik va sezgir munosabat o'z samarasini berdi. Yigitlar ular qandaydir «qoloq» guruh emasliklarini va ular hali ham ko'p narsaga erisha olishlarini tushunishdi. Ko'pchilik o'quv jarayoni uchun ijobiy motivatsiyani va o'qish va uy vazifasini bajarish uchun vaqt ajratishga tayyorligini rivojlantirdi.

Navoiy shahri va Navoiy viloyatidagi maktab, litsey va kollejlarda o'quvchilari o'rtasida kitob mutolaa madaniyati darajasini o'rganish davomida ish bilan bandligi tufayli kam o'qiydigan o'quvchilarning alohida guruhi aniqlandi: ular oilalarida. ota-onalarning asosiy (ko'pincha yagona yoki katta) yordamchilari - maktabdan keyin ular biron bir joyda yoki o'qish uchun etarli vaqtga ega bo'lmasdan yarim kunlik ishlaydi va shu bilan ularning ta'lim darajasini oshiradi.

Xulosa. Yoshlar bizning kelajagimiz. Binobarin, ota-onalar, o'qituvchilar, ta'lim muassasalari xodimlari bolalarda kitob o'qishga mehr uyg'otishni izchil va maqsadli yo'lga qo'yishlari zarur. Bizdan keyin keladigan kelajak avlodga g'amxo'rlik qilish bizning burchimiz va mas'uliyatimizdir.

ADABIYOT

1. Migon, K. Kitob ilmi: muammo bo'yicha esse: [trans. poldan] / K. Migon. - M.: Kitob. 1991. - 198 b.
2. Suxomlinskiy, V.A. Fuqaroning tug'ilishi / V.A. Suxomlinskiy. - M.: Yosh gvardiya, 1971. - 330 p.
3. Epiktet. Bizning yaxshiligimiz nima? Rim donishmandining tanlangan fikrlari [Elektron manba] / Epiktet. - Kirish rejimi: <http://psylib.org.ua/books/epikt01/index.htm>. - Kirish sanasi: 09.05.2021.